

IZVJEŠTAJ O RADIONICI: „ RELIGIJSKA SLOBODA – IZAZOV DEMOKRACIJI“ U ORGANIZACIJI HHO-a

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava održao je svoju prvu radionicu na temu „Religijska sloboda – izazov demokraciji, dijalogom i tolerancijom do suživota“ održanoj 05.03.2024. u Almeria centru u Zagrebu, ulica grada Vukovara 284 u trajanju od 9 do 13 sati.

Na tom prvom ekumenskom i međureligijskom susretu sudjelovali su maturanti triju konfesionalnih gimnazija sa svojim ravnateljima: Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti, Islamska gimnazija dr. Ahmeda Smajlovića i Srpska pravoslavna opća gimnazija „Kantakuzina Katarina Branković“. Glavni predavač bio je g. Željko Mraz, predsjednik Udruge za vjersku slobodu u RH, a ekskluzivna gošća Antonia Hrvatin Roth, urednica Religijskog programa HTV-a.

„Religijska komponenta važna je i za pojedinca i za društvenu zajednicu, jer ona može biti značajan čimbenik mira, pomirenja, oprosta, etičnosti življenja i kvalitetnog suživota. U ovo čvrsto vjerujem i ja osobno. Budući da je religija osobni izbor ili neizbor svakog ljudskog bića, ona kao civilizacijska vrijednost iziskuje poštovanje tog vjerskog identiteta, a potvrđuje demokratičnost jednog društva. Unutarnja duhovna sloboda temelj je svake druge slobode i čovjekovog dostojanstva, a povreda religijske slobode ugrožava bit naše ljudskosti i ujedno nanosi ozbiljnu štetu demokraciji i društvu.“ - istaknuo je u uvodnoj riječi potpredsjednik HHO-a, g. Augustin Bašić, dodavši da bez ekumenizma i međureligijskog dijaloga nema ni tolerancije, snošljivosti ni suživota na ovim prostorima opterećenim ideologijama i predrasudama prošlosti. Stoga poštivanje identiteta svih i njihovo artikuliranje, posebno u medijskoj javnosti, znak je zrelosti i odgovornosti demokracije u našem društvu.

Gospođa Hrvatin Roth, urednica Religijskog programa HTV-a, iznijela je iskustva o tretiranju religija (vjerskih zajednica) u susjednoj Sloveniji u povodu novog zakona o medijima u toj zemlji.

Pogledali smo intervju iz emisije „Ekumenizam i religije“ s urednikom slovenske radijske emisije Ognjišče, koji je komentirao taj restriktivni odnos prema većinskoj Crkvi i vjerskim zajednicama. „To je korak unatrag koji podsjeća na bivša vremena kada se religija svodila na privatnost i nije imala građansku javnost“ - rekao je.

„Ne vidim razloga zašto bi se na ovaj način bilo kojoj vjerskoj zajednici onemogućilo sudjelovanje ravnopravno u medijima, naravno, u obliku u kojemu je to medijski prihvatljivo. I zato ovaj zakon, ako se on ovakav usvoji, definitivno vraća Sloveniju u jedno vrijeme iz kojeg smo i mi izašli, u koje se nitko ne želi vratiti“ istaknula je gđa Hrvatin Roth i dodala: “ Jer, ako smo demokracija, onda se moramo

pridržavati svih demokratskih načela i ne smijemo prihvatiti da netko ugrožava naša prava. Mislim da će to na kraju dovesti do autocenzure, a mi u medijima znamo što znači autocenzura. Ne bih htjela da se naša zemlja ikad nađe u ovoj situaciji, nadam se da nikome neće pasti na pamet da ulazi u zadiranje vjerskih prava i sloboda, jer stvarno je to baza, koliko god se to možda činilo da je to neka nadogradnja, to je baza svakog čovjeka. Baza je upravo inkluzivnost, jer ako nismo inkluzivno društvo, dolazimo do radikalizma. Bilo koji radikalizam nije dobar u bilo kojem smjeru, tu nema kompromisa i nema alternative. Moramo uvažavati čovjeka kao čovjeka sa svim svojim odabirima – jednako pravo ima ateist biti ateist i vjernik biti vjernik bilo koje vjerske zajednice na bilo kojoj razini. Ne možemo stvarati etnički niti vjerski čista, homogena društva. Na kraju, nije zdravo imati društvo koje nema različitosti – nas različitost oblikuje, jedan od drugoga naučimo nešto.“

Iznijela je još nekoliko slučajeva, npr. časne sestre Romane Kocjančič, novinarka na slovenskoj nacionalnoj televiziji koja ne smije voditi emisiju u redovničkom odijelu, nego u civilu, našminkana, da bi na ekranu izgledala kao i svaka druga novinarka, bez ikakvog obilježja. Također, povodom obilježavanja nacionalnog praznika Prešernovog dana na kojem je sudjelovala i jedna časna sestra, nitko ju u televizijskom prijenosu nije smio potpisati kao časnu sestru, nego samo imenom i prezimenom. Isto tako, u bolnicama časne sestre ne smiju raditi u svom redovničkom odijelu, nego moraju biti u civilu.

Gore navedeno izazvalo je veliki interes sudionika radionice.

Ravnatelj Islamske gimnazije dr. Ahmeda Smajlovića, ef. Mevludi Arslani rekao je da ga slučaj u Sloveniji nije iznenadio, u toj zemlji 50 godina čekalo se na izgradnju džamije, a bila je jedina zemlja u Europi koja nije imala džamiju, iako je, prema postocima islamska vjera druga po redu nakon većinske katoličke. „Po mom skromnom mišljenju, to ne doprinosi razvoju društva, ali ni države. Smatram Sloveniju, nakon Francuske, kad su vjerska pitanja u pitanju, državom koja ih zaista jako krši, pogotovo donošenjem ovakvih zakona. Ako imate ovakav zakon, postavlja se pitanje što činiti-hoće li nas ovaj zakon tjerati da mi ilegalno djelujemo” - upozorio je zamjenik muftije ef. Arslani.

Ravnateljica Nadbiskupske klasične gimnazije s pravom javnosti, gđa Ljuba Duvnjak iznijela je svoje viđenje problematike: „Začuđujuće je da se u razdoblju novije povijesti donose takvi zakoni koji drugima oduzimaju pravo da vjeruju. Mislim da je pozadina politička, jer nakon što je desnica izgubila vlast, došle su druge struje koje nastoje sve to staviti u neki svoj okvir koji im odgovara. Ali oduzeti pravo ljudima da ne smiju primati oglase nego do 50000 eur, a nakon toga sve podliježe provjeri smije li se to objaviti, ako znamo da i radijske kuće i televizijske kuće i medijske kuće sve žive od reklama. Znači, tu se već pravo na djelovanje oduzima, stavlja ih se u neki okvir koji pripada prošlosti, pripada

diktaturama da određene zajednice nemaju pravo djelovanja. A znamo koje su posljedice i do čega je to sve dovelo, kolika je tu šteta načinjena.“

Ravnatelj Srpske pravoslavne opće gimnazije „K.K. Branković“, protojerej-stavrofor Slobodan Lalić istaknuo je: „Ovo je očito vrlo kompleksna tema odnosa medija, vjerskih zajednica, medijskog oglašavanja, i ona ima specifičnosti u različitim zemljama, zahtjeva kompetentnost u svakom pogledu, a inače kad se govori o vjerskim zajednicama, propaganda je nekako ružna riječ koja se koristi u drugom kontekstu. I taj nekakav inspektorat koji će provjeravati sadržaj vijesti, ne znam tko osposobljava te inspektore kako bi bili kompetentni. To je zaista nešto što zabrinjava. S druge strane, interesantno je, slušajući intervju, njihov odnos gdje oni očekuju da je društvo dovoljno zrelo, da će samo odreagirati, i da će takav prijedlog zakona biti odbačen, odnosno da će biti redefiniran. S druge strane, na koji to način zaista vjerske zajednice utječu na širenje mržnje, dok ima jako puno medijskih sadržaja koji to čine. Nadam se da je urednik u pravu i da će demokratske vrijednosti i inicijative društva u susjednoj nam zemlji odnijeti pobjedu, u korist društva i općeg dobra.“

Usljedila je živa interaktivna diskusija u kojoj su glavnu riječ imali učenici gimnazija.

Svi se slažu da osobno ne osjećaju nikakvu diskriminaciju u društvu zbog svoje vjere ili vjerske škole koju pohađaju. Društvo treba odgajati za prihvaćanje različitosti, odgajati djecu da prihvaćaju svoje bližnje sa svim različitostima kakve god one bile. Istaknuto je da je najveće poprište tog problema neznanje i manjak interakcije djece još od malena. „Djeca, kada su suočena s nečim nepoznatim, ona će najprije reagirati negativno prema tome, jer ne razumiju to i nisu naučena živjeti s time. Tako dolazi do vršnjačkog nasilja i zlostavljanja“ - rečeno je. Preporuka je češća i obavezna interakcija, ne samo između vjerskih zajednica, nego i s ljudima koji nisu vjernici. Razgovor je ono najbitnije, pa tako i medijsko upoznavanje, no sve kreće od kućnog odgoja, od onoga što roditelji uče svoju djecu. A društvo treba educirati djecu i upoznavati ih sa svim vjerama. Objašnjavati osnovne religijske pojmove, simbole, prakse, odijevanja i tradicionalna obilježja. Npr. pravoslavci bi trebali učiti muslimane o svojoj vjeri, Židovi katolike, katolici muslimane i obratno. Zato se djeca trebaju međusobno družiti i upoznavati kroz radionice, konferencije, okrugle stolove. Još je rečeno da iz neznanja kreće generalizacija, pravna osnova i poštivanje zakona jako su bitni, jer ako toga nema, okreće se traženju svojih prava u ilegali, što nikako nije poželjno.

Na početku drugog dijela radionice svoje izlaganje održao je g. Željko Mraz, glavni tajnik Saveza baptističkih crkava i predsjednik Udruge za vjersku slobodu u RH, koji je dao pregled razvoja religijskih sloboda i prava u današnjoj Hrvatskoj, kao i dileme s kojima se susrećemo u suvremenom društvu i u vjerskim zajednicama. Osvrnuo se na vrijeme svog djetinjstva i odrastanja u doba Jugoslavije, kada je postojala sloboda vjerovanja, ali to je bila privatna stvar unutar svoja četiri zida. Za Božić se išlo u školu i radilo se, što nije slučaj danas. U vojsci nije smio imati Bibliju, jer je bila zabranjena kao i svaka druga religijska literatura. Nakon uvođenja demokracije u Republiku Hrvatsku, to se promijenilo i prihvaćena je UN-ova Opća deklaracija o ljudskim pravima koja obuhvaća i vjerske slobode, a sve vjerske zajednice u RH postale su ravnopravne i sklopile ugovor s državom o svom javnom djelovanju.

„Kada gledam razvoj vjerskih sloboda, mogu primijetiti da su se one razvijale od vremena kada sam bio tinejdžer do ratnog vremena devedesetih, te od 2000-ih do danas. Dakle, vjerske zajednice imaju afirmativan i pozitivan odnos u javnosti. No, ono što nam primjer iz Slovenije govori jest da je vjerska sloboda krhka tvorevina, sloboda je nešto što je dragocjeno, ono što treba čuvati“ - istaknuo je ovaj dugogodišnji pastor. Također je dodao: „Kad govorimo o našem društvu, mislim da smo dostigli visoke standarde, a problemi koje imamo čine pojedinačni incidenti kao npr. grafiti na pravoslavnoj crkvi u Bjelovaru ili paljenje vrata na katoličkoj crkvi u Puli. I dalje je u našoj javnosti problem neznanje i needuciranost, a problem današnjih medija jest što se prodaje loše, jer dobro nije atraktivno, dobro je „dosadno“, nešto što pripada prošlim vremenima.“

Njegove riječi potaknule su mlade gimnazijalce na razmišljanje o vjeri, slobodi i vjerskoj slobodi.

„Vjera je apsolutno uvjerenje u nešto što smatramo da je ispravno“ – istaknuto je, kao i da je vjera osobno ili grupno vjerovanje u određeno biće ili pojavu (Boga), poštivanje tradicija, vršenje obreda kao i moralne i životne norme javnog ponašanja. Vjersku slobodu mladi vide kao vjerovanje i prakticiranje što god želimo sve dok ne naudimo nekom drugom, tu bi trebala biti granica vjerske slobode. A pojam slobode doživljavaju kao osnovno ljudsko pravo koje omogućuje neograničeno vršenje bilo koje akcije, te suzdržano i nepodložno prema bilo kakvoj vlasti, ali ne na bilo kakvu smetnju ili štetu drugome. „Vjerska sloboda je osnovno ljudsko pravo vjerovanja i prakticiranja bilo koje religije, bilo gdje i bilo kada i na bilo koji način, kao i pravo promjene religije, ali opet, ne na štetu drugome“ – jedna je od središnjih poruka mladih.

Usljedio je pitanje o Moliteljima na Trgu bana Josipa Jelačića - je li to vjerska sloboda?

Ljudi imaju pravo na iskazivanje svoje vjeroispovijesti, isto kao što i oni kojima se to ne sviđa imaju pravo da su protiv takvog iskazivanja. „Smatramo da „klečanje“ nije vjerska sloboda, može se nadovezati na jedan oblik propagande, to je nametanje vlastitih ideja drugima i drugačijima. Mislim da ima dosta ljudi koji „kleče“, a koji religiju žive i vjeruju samo u tom trenutku, a kad se maknu s Trga uopće ne žive taj vjerski život. To je samo manifestacija u propagandne svrhe.“ – čulo se i takvo razmišljanje. „Svi smo se složili da je temelj vjerske slobode ne nametanje nikome, stoga smatram da je u tom smislu ovo neki način nametanja, npr. da se mi muslimani dignemo i krenemo nasred Trga klanjati, mislim da bi to bila nekakva provokacija.“

„Nema potrebe na javnom prostoru poput Trga posebno naglašavati svoja vjerska uvjerenja, jer je to više privlačenje pažnje na sebe, a ne na sadržaj kojeg se promiče“ – zaključeno je.

Učenici su vrlo prisutni u temama o kojima se govorilo na radionici, prate i imaju svoja zrela kritička razmišljanja. Osjećaju se slobodno i nemaju nimalo kompleksa prema sebi, a niti oko zajednice i škole koju predstavljaju u ovoj našoj javnosti. Stoga je komunikacija bit svega, a dijalog i tolerancija su okosnica zdravog društva. Naravno, nije samo tolerancija, jer je ovdje riječ o religijskom pristupu, stoga je ljubav najviši oblik poštivanja drugoga.

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava i njegov Ured priprema niz radionica, konferencija i okruglih stolova na ovu i druge teme koje će se održavati do kraja tekuće godine, najavile su koordinatorka Ureda, gđa. Marica Čičak i programska voditeljica, gđa. Tanja Adamović. Na ovoj radionici prisustvovao je član HHO-a, g. Don Markušić, a predsjednik HHO-a, g. Ivan Zvonimir Čičak, koji je podržao taj skup, nije mogao sudjelovati zbog zdravstvenih razloga.

Pripremila:

Tanja Adamović

Programska voditeljica HHO-a

Za HHO

Augustin Bašić

Potpredsjednik

U Zagrebu, 27.03.2024.